

KECSKEMÉTI LAPOK

ELŐFIZETÉSI DIJ:

Egész évre 5 frt — kr. Negyedévre 1 frt 50 kr.
Félévre . . . 2 „ 50 „ Egy szám ára 12 kr.

Előfizetni az év folytatán minden hónap elején lehet.

POLITIKAI ÉS TÁRSADALMI HETILAP

HIRDETÉSI DIJ:

4 hasábos petit sor 5 kr., többszöri vagy terjedelmes hirdetéseknel árlengedés adatik.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP

SZERKESZTŐ LAKIK: HALASI-ÚTCZA, 17. SZ.

KIADÓ-HIVATAL: BUDAI-ÚTCZA, 184. SZ.

Bélyegdíj minden beigtatásért 30 kr.

Egyet-mást egészségügyünkről.

Helyi lapjaink különféle szerkesztői doktorai, úgy látszik, kitünő egészségnek örvendenek, — a mit legjobb szívből kívánunk is nekik, — mert évek mulnak a nélkül, hogy indítva éreznék magokat ezen, szerintünk nem utolsó érdekű tárggyal egy-egy szerény cikkben foglalkozni; ez által is igazolván a közmondást, hogy akkor gondolunk legkevesebbet az egészséggel, mikor annak teljes élvezésében vagyunk.

Bizony pedig megérdemelné a vele való foglalkozást, méltó arra, hogy egy város lakosságának legkiválóbb érdekű ügyét képezze; mert drága kincse ám a családoknak az egészség, és nem kevesebb forog itt szóban, mint a családok boldogsága, a népességnek munkaképessége, földi jóléte, szélesebb értelemben pedig a faj jószágának fenntartása, a nemzeti erő kifejtése és végelemzésben a nemzet léte.

Az intézetek, melyek az egészségügy érdekében felállítatnak; az öszszegkek, melyek arra fordítatnak, biztos fokmérőül szolgálnak valamely nép értelmi fejlettségéről, a műveltségben való haladottságáról, a hatalmáról és erkölcsi értékéről. Gazdag, hatalmas nemzetek óriási öszszegeket költenek az egészségügyre; ott minden egyes ember élete, munka- és keresetképessége meg van becsülve, bizonyos értéket képvisel; szegényebb, elmaradottabb népek csak szíftken költenek arra, csupán a legszükségesebbre szorítkoznak, azt se jól csinálják; mintha kedvetlenül tennék, a mit tesznek. Hiába! a gazdag embernek kedves az egészsége és élete, a szegény ember nem sokra becsüli azt.

Régtől ismert igazságok ezek, melyek így általánosságban az egész világra illeszthetők; ez alkalommal azonban nem általánosságokkal, hanem saját városunk egészségügyével és népünk egészségi viszonyaival kívánunk foglalkozni, amennyiben azt egy újsági cikk szűk kerete megengedi. Alkalmat szolgáltatott erre a tisztí főorvosnak évi jelentéséből közlött néhány adat, melyek egyéb ismert hivatalos adatokkal együtt, minő többek közt az évi újoncz jutalékkiallítása, elég alapot és támpontot nyújtanak városunk és népe egészségi viszonyainak megítélésére.

Főfigyelmet érdemelnek, mert legnagyobb jelentőséggel bírnak azon adatok, melyek szerint az egész év leforgása alatt fertőző betegségek, minők a hagymáz, roncsoló toroklob, skarlat és vörös himlő, csak elszórtan, de járványosan nem észleltettek; továbbá, hogy a halálózási számarány ezer lélek után számítva 30.3 tized volt, vagyis ezer lakosból meghalt 30.3. Ehhez viszonyítva, a főváros és egyéb nagyobb lélekszámmal bíró városok egészségi viszonyai sokkal kedvezőtlenebbek voltak. A napi lapokban ugyanis folyton olvashattuk, hogy a nevezett betegségek közül hol egyik, hol másik pusztítja a népességet, vészt és gyászt hozva a sujtott családokra; ennek megfelelően és természetes következményeként a halálózás is ezen városokban sokkal kedvezőtlenebb számarányokat

tüntetett fel; így a fővárosban a már közlött statisztikai kimutatások szerint a halálózási arány ezer lélek után volt 35.3 tized és egyéb városokban még ennél is rosszabb, mindamellelt, hogy a lefolyt évben az egészségi viszonyok országsszerte kedvezőbbek voltak. Határozott előnyben volt tehát városunk ezen évben az ország bármely nagyobb népességű várossal szemben; mert minden ezer lakosból ötnél is több maradt életben, mi az öszszes lakosságnál 230-at, sőt a törteket számítva, ennél többet is tesz ki.

Mindenesetre örvendetes jelenség ez, de fájdalom! örömtünk nem lehet zavartalan és tartós; a tisztí orvosi jelentés ugyanis az idézett körülményeknél fogva az 1881-iki egészségi viszonyokat kivételesen kedvezőknek jellemzi. Tehát kivételesen kedvező egészségi állapotnak tekinthető az, mikor folyton tartó járványos betegségek nem uralkodnak és mikor a halálózási arány csak 30.3 tized! Ez valóban szomorító állapot, de igaz, mert a számok igazolják; igazolják a statisztikai adatok, hogy rosszabb években a halálózási arány városunkban is 35—36-ra emelkedik és bizonyára kevés vigasztalót találhatunk abban, hogy országsszerte a nagyobb városokban a halandóság a mienknél nagyobb.

Hogy a tisztelt olvasó tájékozva lehessen egészségügyi állapotainkra nézve és azokat valódiságukban felismerhesse, egy pillantást kell vetnünk az összehasonlító statisztikára, miután a kellő tájékozást és felvilágosítást csak ez képes nyújtani. Ebből azt látjuk, hogy pl. Londonban a halálózási arány — mindig ezer lakos után — 22—23, Párisban 26—27, és ilyen az csekély eltéréssel Bécsben és Berlinben is; kuriozunként legyen pedig felemlítve, hogy Genf városában csak 16.

Hiszen ez hihetetlen, mondják tán sokan, hogy Londonban, Párisban ez óriási világvárosokban, hol millió számra laknak az emberek aránylag kis területen, magas emeletes házakban öszszesűfólva, hol tömérdek gyárak, milliónyi emberek hulladékai szennyeznek a levegőt, kisebb és anynyival kisebb legyen a halálózás, mint nálunk, hol földszintes házakban laknak az emberek, hol üde levegő áramlik mindig a város utcáin végig és hol egy egészséges város minden feltételei látszanak meglenni.

És mi teszi lehetővé, hogy az emberek oly nagy tömege által lakott városokban, hol épen a tömeges együttlakásnál fogva számtalan kártékony befolyások hatnak az egészség megromlására, mégis oly kedvező egészségi viszonyok létezhesenek?

A felelet erre egyszerű. Lehetővé teszi azt azon városok vagyonsága, gazdagsága, mely képezzé teszik őket nagy költséggel járó, minden legkisebb részletekre kiterjedő egészségügyi szervezet felállítására, melynek segítségével uraivá lesznek a földnek és légnak; dúsan fizetett tudósai átkutatják a talajt, vizet, levegőt és az ezekben rejlő, az egészségre kártékony befolyású anyagokat s a mely intézkedéseket az

egészségügy érdekében javaslatba hoznak, azokat bármibe kerüljenek is, azonnal életbe léptetik; mesterséges vízvezetéssel, sok mértföldnyi távolságból, sziklából fakadó forrásvizet vezetnek városukba, milliókba kerülő csatornákat építenek, és nem tűrik, hogy a házak szennye csak 24 óráig is fertőzze levegőjüket; az általok szivandó körlég üdítésére tágas, szabad téreket ültetnek be a város különböző részein, számos nagy kórházakat emelnek, melyekben a munkások ezrei gondos ápolásban részesülnek s midőn ezek egészségéről gondoskodnak, egy-szersmind az öszszes lakosságát óvják; mindezen és sok egyéb tényezők öszsműködésének köszönhető aztán, hogy egy három milliónyi lakosságú városban a halálózás aránylag csekély.

Hogy állunk most már mi az egészségügy dolgában?

Ugy állunk, hogy van nekünk az egészségügy rendezéséről szóló jó törvényünk, mely leglényegesebb részeiben nem hajtható végre, mert sem az országnak, sem a városoknak nincs ahhoz való pénzük. Ha londoni vagy párizsi tudós, vagy nem tudós is ellátogatna hozzánk és látná a város közelében és némely utcáiban dísztelenkedő, vastag zöld réteggel fedett pocsolókat, átvizsgálná a város talaját, mely az egész területen úgyszólván át van itatva rohadó és erjedő állati hulladékokkal; betekintene a lakásokba, melyek egész városrészekben horhadt, nedves falakból állnak, egész télen át nem szellőztetnek és melyeknek bűzös fertőző levegője légzésre alig alkalmas; megvizsgálná a kútak szennyezett vizét, melyet a néhány fűrt kút kivételével legtöbb helyen az állat sem ihat meg; látná továbbá a város bel-sejét, átszelő nyitott csatornákat, melynek bűzös, erjedésnek indult tartalma nyáron fertőzi a körléget, megtudná, hogy ekkora városnak nincs üde léggel kínákozó népkertje, nincsenek beültetett szabad térei, nincs egy alkalmas fürdőhelye, nincs a kívánalmaknak megfelelő kórháza, szóval hiányában van mindazon tényezőknek, melyek egy népes város egészségi viszonyainak javítására és a kórtnevező anyagok elleni megvédésre szolgálnak: akkor bizonyára csodálkozva elkiáltaná magát, hogy ezen népnek pusztulhatlan testalkattal és romlatlan vérrel kell bírnia, hogy annyi ellenséges viszonyok közt ily emberül tud megállni.

És valóban így is áll a dolog. Egyedül a faj jószágának, a szívós el-lentállásra képes erős testalkatnak köszönhető, hogy ilyenek is városunk egészségi viszonyai. De hozzájárul ehhez még egyéb körülmény is. Népünk általában kedveli a tisztaságot és jól táplálkozik, jobban mint sok más országnak népe; már pedig a betegségnemző kártékony behatások ellen legbiztosabb óvszer a tisztaság és erőteljes testszervezet. Ehhez járul még, hogy városunk körlevegője, az azt kóritó terjedelmes szőlőkertek által folyton javítatik, mi által a járványos betegségeket nemző kártékony befolyások jobbára ártalmatlanná tétetnek; csak ezen körülménynek tulajdonítható, hogy egyébként kedvezőbb egészségi

viszonyok közt, de mikor másutt mégis uralkodnak járványos betegségek, azok nálunk enyhébbek és nem is terjedhetnek. Ha az az angol, francia vagy német jelen lenne az újonczállitátnál és szemügyre venné azt a megtermett egészséges legénységet, melyből 26—27 százalék válik be katonának és pedig igen jó katonának, bizonyára csak dicsérőleg lenne kénytelen nyilatkozni ezen nép fajtisztaságáról és jószágáról és könnyebben kibékülne azon számos mulasztással, melylyel az egészségügy ellen vétünk.

De hiába! A mulasztásoknak itt és másutt mégis csak megvannak elmaradhatlan következményei; megmutatta azt az 1880-iki népszámlálás, melynek eredménye az egész országra nézve csak másfél perczet szaporodást mutatott fel; s ennél mindenesetre nagyobb volt lakosságunk szaporodása, mely átlagos számítással öt perczentre tehető, de ezen szám is kielégítő semmiképp sem lehet.

Annál súlyosabb elbirálás alá esik ezen csekély szám, ha a népesedési viszonyok második főtényezőjét: a születéseket vesszük figyelembe. Ezek az ország magyar részeiben és városunkban is kiválóan kedvezők. Nálunk a születések számaránya kitesz 45—46 százalékot; Londonban 35—36, Párisban 33, Bécsben és Berlinben 37—38 százalékot, és így a csekély szaporodást egyedül a születések nagy számának lehet tulajdonítani.

A mondottakból látjuk, hogy városunk egészségügye bár az ország többi városaihoz viszonyítva, azoknál kedvezőbb, de általában rossz lábon áll; de látjuk azt is, hogy megvan az anyag, megvannak a feltételek, melyek annak javítását lehetővé teszik. A régmúlt időkben hiányzott ezen ügy iránt a kellő érdekltség és talán a kellő érzék is; de azon idők viszonyai nem is utalták az embereket ily irányú tevékenységre; innen magyarázható talán, hogy Kecskemét városa, mely az országban a városok sorában a 6-ik helyet foglalja el, mint nagy város majdnem páratlanul áll kúszált, görbe szabályozásával és minden fentebb jelzett hibáival. A viszonyok azonban most már nagyban változtak. Utóbbi két évtizedben a városok nagy és nemes versenyre keltek egymással; nagy öszszegeket költenek szabályozásukra és szépítésükre; az élénkebb forgalom, a fellendült kereskedelem és a nagy világgal való sűrű érintkezés rájuk parancsolta azt, és egy évtized alatt helyreállították egy évszázad mulasztásait. Örömmel bevalljuk, hogy ezen nemes versenyben az ország 6-ik rangú városa is élénk részt vesz, de bár nagyon sok történt utóbbi időkben, azt mégis a kezdet kezdetének akarjuk tekinteni. Ismerve városunk szorult anyagi viszonyait, jól tudjuk, hogy a sok irányú tevékenység, mely egy nagy város egészségügye rendezésére kifejtendő, csak évek során és helyes egymásutánban érvényesülhet, de meg vagyunk arról győződve, hogy városunk szépítése, kellemesebbé tétele s a mi ezzel egy: az egészségügy rendezése nem kerülhet le többé a napi rendről s hogy városunk úgy jelen,

mint jövő kormányzótestülete ezt fogja tekinteni egyik főfeladatának és nemes, hazafiúi ambíciójának.

Politikai szemle.

A bécsi delegationalis tárgyalásokból eddigelé még csak az albizottságok működése és munkálatai ismeretesek, de már ezekből is előre látható, hogy a teljes ülésekben beható tárgyalások s éles vitatkozásokkal fogunk találkozni. A kérdés nagyrészt a kívánt összeg reductiója körül forog, s az albizottság már is több tételnek törlesztését hozta javaslatba, habár a hadügyér kijelentette is, hogy azok nélkül nem vállalhat felelősséget. Az okoskodás és combinatio természetesen az, hogy miért tegyünk ily nagymérvű beruházásokat oly tartományba, mely még tulajdonképen nem is a miénk; itt aztán rögtön előtérbe nyomul az annexio kérdése, ez azonban ismét oly savanyú alma, melybe senki sem kíván beleharapni. Az előrelátható eredmény az, hogy miután az osztrák delegatio hajlandóságot mutat az összeg megajánlására, némi csekély levonás után ha egyébként nem, még közös szavazás útján is meg fog szavaztatni az előirányzott költségvetés. Ennek egy része a közös aktívákban fog fedeztetni, a Magyarország részére esedékes fedezetlen összeg erejéig pedig valószínűleg papírjárdék fog kibocsátatni.

A horvát tartománygyűlés is megválasztotta a regnicolaris bizottságot, mely a Magyarországgal együttesen Fiume hovátartozása iránt fog határozni. E tárgyalásoknak azonban semmi eredménye sem lesz, mert a horvátpartiak egytől-egyig mind a Horvátországhoz leendő csatolás mellett vannak, s így nem marad más hátra, minthogy Ő Felsége legfőbb jogánál fogva királyi szavával döntse el e régvitatott közjogi kérdést.

Oroszországban Giers kinevezetése után a látszólagos békésebb politika mellett is változatlanul folynak az állapotok. Nihilismus és zsidóüldözés, ez a két áramlat működik a minden oroszok boldogítására. A koronázás eszméje és terve még mindig tartja magát, habár legközelebb a császár is kapott egy ukázta a nihilistáktól, mely tudtára adja, hogy ha a koronázás alkalmával nem ad alkotmányt, végrehajtatik rajta a halálos ítélet, s már találtak is a császár szobájában óraművel regulázható robbantó eszközöket. Ily körülmények közt meggondolandó lesz, hogy tanácsos-e az aláaknázott Moszkvába utazni, mert könnyen megeshetik, hogy a koronázás egy szép reggel detronisatióvá és vérpaddá fog változni.

Kossuth iratai.

„Itt az irás olvassátok, érett észszel józanon.“ Soha magyar nyelven megjelent munkára nem illett még az általunk idézett versekse úgy, mint Kossuthnak husvét napján megjelent „Iratái“ harmadik és utolsó kötetére, mely „Remények és csapások kora“ címet visel.

Az a nymbus, mely Kossuthot övezi, ama rajongásig menő szeretet, melylyel a nemzet őt körülveszi, kétszeres értéket kölcsönöz e műnek, s illik, hogy mi is megemlékezzünk róla annyival inkább, mert a jelen viszonyok kritikáját az adott helyzetből merítve, pártállásunk szerint nagy hazánkfia sok tekintetben és lényegében meghaladott politikai tendenciáját a magunkétól eltérőnek tartván, nemesak hazánk közelmúlt történetének kimagasló írója, hanem a politikai ellenfél is megkívánja tőlünk a tiszteletet.

Kossuth műve e kötetében elmondja mi volt az ő terve, politikája. Össze akarta törni Ausztriát egy újabb magyar fölkelés és az olasz háború által, hogy megvalósítsa mind azt, mit a debreczeni országgyűlés 1849. április 14-én kimondott.

Nemesak mi — úgymond — a magyar emigráció, de az összes magyar nemzet is hazánk felszabadításának reményét kötöttük az olasz-osztrák háború kitöréséhez, s a turini kormányval való egyezkedéshez a felszabadulás reménycsillagát láttuk feltűnni hazánk egén, mert tudtukkal volt, hogy él még hazánkban ama nagy idők szelleme, melyek a magyar nevet bukás közben is dicsevő tették a világ előtt; s a szenvedések nem hogy elbágyasztották volna, de sőt az égő vágyig fokozták nemzetünk elhatározását: fegyverrel vivni vissza az ősök szent hagyományait; s tudtuk azt is, hogy a szerződés, melyet kötöttünk, komoly értelmű, mert azoknak, kik az újdonszülött Olaszországnak sorsát intézték, a magyar nemzetre szükségök van. Cavour csak magára, saját nemzetére s a magyarokra számíthatott, másra a földkerekségen senkire.

Gyenge alap a reménykedésre, s nem esoda, ha reá csalódás következett.

Érezte ezt Kossuth maga is s látta, hogy reményei veszendőbe mennek. Midőn a három császár Varsóban találkozott, ugyan akkor akarta Garibaldi megtámadni Rómát. Ez a két körülmény nyilvánvalóvá tette,

hogy Olaszországnak nem elég csak Magyarország segítségével, okvetlenül szükséges, hogy mások meg ellenségei ne legyenek. Am Garibaldi Róma megtámadása tervétől eltérítie sikerült, de a remény, hogy a nemzet fegyverrel is vágyakoznék visszavívni szabadságát, hiunak bizonyult. Jött az októberi diploma, Kossuth is, az olaszok is attól féltek, hogy a nyújtott engedményeket a magyarok elfogadják. De nem fogadták el, s Kossuth innét újra azt magyarázta ki, hogy nemzete forradalmat akar! Mily félreértés! A nemzet Kossuthot nem értette meg, mert az a nemzet félreértette. A nemzet nem forradalmat akart, hanem akarta azt, minek Deák Ferencz a husvétii híressé vált cikkben kifejezést adott, a jogfolyóosság elismerését, s azon alapuló kiegyezést. Félreértés és csalódás volt tehát azt hinni a magyar nemzettől, hogy ez égett volna a vágytól alkotmányát fegyverrel vívni vissza, s ki ilyen hitre épített, annak természetesen csalódnia kellett. Bizonyosság erre, hogy többet ne említsünk, ama körülmény, hogy a poroszszali szerencsétlen háború alkalmával, midőn Klapka legioi hazánk határát érintették, Magyarország nem mozdult, pedig ha égett volna a vágytól, mint Kossuth mondja, fegyverrel vívni ki függetlenségét, mire várakozott volna még?

Kossuth tervei és politikája tehát magában foglalta a csalódások egész legióját, s arra, hogy a nemzet magatartásában csalódjék, nem kellett az, hogy az olasz-osztrák háború ki ne törjön, nem kellett, hogy a forradalmi célokra szánt fegyverszállítmányokat a bécsi kormány lefoglalja, nem kellett, hogy Teleky Lászlót elfogják, a Kossuth bankjegyeket elégecsék s hogy Cavour gróf meghaljon; mert abban neki, ki a hazai viszonyokat utoljára is más szájából fellengző idealizmussal keverve s nem a gyakorlati életből ismerte, mindenesetre csalódnia kellett.

Szóval tervei Kossuthnak — lettek légyen bár a leglángolóbb és önzetlenebb hazafiságtól áthatva — lehetetlenek, kivihetetlenek valának már születésüknél, ezt bizonyítja Kossuth „Iratái“ minden betűjével, melyek minden sorban elárulják a nagy hazafi keservét, hogy nemzete nem az ő politikájához csatlakozott.

De bármiként esalatozott is Kossuth az ő politikájában, midőn „Iratái“ nemzete kezére boesátja, nekünk magyarokul illik azt azon

tisztelettel fogadunk, mely a nagy embereknek még tévedéseit is megilleti. Mutatják ez Iratok szerzőjük nagyságát minden lapon, mutatják különösen azt az égő hazaszeretetet, melynek kiolthatlan lángja bevilágít a messze távolból örök intésül, hogy minden magyar úgy szeresse hazáját, miként azt agg száműzött fia szereti.

E könyvekben van letéve az a politika, melybe Deák bölcsességével szemben még Kossuth lánglelke se tudott életrevalóságot lehelteni. Ily tisztán nem állott még két mérőben ellenkező nagy hazafinak, Deáknak és Kossuthnak politikája a nemzet előtt. A könyv mutatja Kossuth, az ország Deák politikáját.

Elfogultság nélkül a nemzet Deák politikáját Kossuth ábrándjaiért ma sem cserélheti el.

A jövő most már a nemzet kezében van, a múlt legyen példa előtte, s lelkével tekintsen minden magyar a jövőbe s akkép tegye meg hazafi kötelességét, hogy nemzetünk nagygyá, hatalmassá s dicsővé lételet lassú, de biztos haladással elérhessük.

Tanuljunk, iparkodjunk, erősödjünk, az emberi haladás minden terén gyarapodni igyekezzünk.

Azoknak, kik a szabadságot hangoztatva mindig elsőnek kiáltják, bátran vessük vissza: ime Magyarország szabad és önmagától függ sorsának intézése, jobb jövőjének megalapítása.

Rendíthetlen szorgalom, ipar, kereskedés, okos gazdálkodás kell nekünk, aztán a mi szabadságunkból hátra van: a gazdasági önállóság, az is meglesz. Hogy ezt elérhessük, polgártársaink józan belátásától, s hazafiságtól várjuk mi, a nemzettől várja Magyarország.

Fővárosi levél.

VIII.

Művészek veszekedése. — A tavasz és a magyar festők. — Bécs. — Népszínház. — Hoffmann meséi. — „Pacsi“ — „Bagdadi hercegnő“. — Helvey Laura. — Viltné.

Szólhatnék-e ezen a héten másról, mint a miről mindenki beszélt és beszél: művészeinkről és színházainkról?

Mintha csak erre a hétre tartogattak volna föl mindent, a mi szépet, a mi kicsinyest csak ihletett lelkeikben tartogatnak, és mintha csak ezen a héten akartak volna feltalálni egyszerre mindent, a mi kíváncsi emberek gyomrát megcsiklandozza és a hűség

TARCZA

Alom.

Koszorú volt a fejemen,
Jegygyűrűje a kezemen;
Forró csókja az ajkamon,
Be kár, hogy ezt csak álmodom!

Elmentünk az esküvőre,
Lehulltunk a térdeplőre;
S már majd felesége lettem,
... Úgy bosszant hogy felbredtem.
Fay Seréna.

Már késő!

(Sok vig után szomorú.)

Andornak hívták, kedves jó fiú volt; kedvence volt mindannyiunknak szeretetreméltó modoráért, örökös vidámságaért s jó szívéért. Néha-néha azonban ő is elszomorodott s ilyenkor ha kérdeztük baját, mindig csak az volt egyhangú felelete: majd megtudjátok egyszer! Végre megtudtuk. Vajha soha meg ne tudtuk volna! Egy szép reggelen erős durranást hallottunk magányos szobájából s ott találtuk a jó Andort — véreben fetrengve. Hogy mi indította őt e szomorú tetre, megfejtii itt következő utolsó irata:

„Ti, kik csak játszani szoktatok e szent érelemmel: szerelem, hagyjátok olvasatlanul soraimat Nem értik azt azok, kik a szerelmet csak nyelvökön viselik; én egyedül azokhoz beszélek, a kik a legnemesb érzelmét szívök legmélyében ápolják.

Szerelmem! Milyen semmitmondó szó az érzéketlennek; mennyire nagyszerű annak, kinél a szív a nemes érzelmek tárháza, nem pedig durva izomtömeg. Mennyit elmélkedtek már ez érelemről! Forgassátok át napkelet s napnyugat bölcseseinek könyveit, olvassátok meg a zordon észak és a forró dél költőinek dalait, mindenütt szó van a szerelemtől, mely kit égig emel, kit a pokolig alá.

Szerelmem! Erről dalol az egyszerű pórcsány az alacsony gunyhó mellett szíve vá-

lasztottjának. Ezt táplálja szívében fényes lakában a dús úrhölgy. Ez intézi egyesek, ez intézi ezrek, milliók sorsát — és mégis mily kevesen tudják, minő ez a közös emberi tulajdon a valódi szerelem!

A szerelem méreg, mely öl; a szerelem orvosság, mely gyógyít. A szerelem az ég legnagyobb áldása; a szerelem a sors legkínzóbb csapása! Igen, mert kétféle a szerelem: boldog és boldogtalan.

Ah mily irigylendő azok sorsa, kiknek éltük lenge sajkája a boldog szerelem kéjes tengerén ringatózik! Hiszen ez a boldogság elűz minden bánatot és fokoz minden örömet. A boldog szerelmes nem is él a földön, hanem a mennyben.

Én legalább ilyennek képzelem a boldog szerelmet; képzelem — mondom, — mert boldog szerelmes soha nem valék. Az én szerelmem boldogtalan volt...

Szerettem —, azaz el akarnám magammal hitetni, hogy csak szerettem, de még mindig szeretek és szerelmem tárgya nem viszonzá szívem legbensőbb érzelmét és én boldogtalan levék.

Higyjétek el, földi pokol a boldogtalan szerelmes élete! Nem szerettem az által, a kit mi szívünk legmélyéből imádunk, ez a legnagyobb csapás, mivel a sors nyomorult halandót sujthat. Nincs az az éles gyilkos, nincs az a gyors golyó, mely jobban szét marzangolná a szívet, a lelket, az ember egész lényét, mint midőn az, a ki nélkül a mennyt is hiányosnak képzeljük, forró esdésünkre, könyörgő szavunkra hidegen, sajnálkozva, vagy épen gúnyosan mond egy eltaszító s rövid „nem“ szót.

Mint a nyári felhőtlen égből lecsapó vilám, úgy hatott ez egyetlen szócska reám. Ha nagyra vágyó voltam addig, most a porig aláztattam; ha szóttem szép terveket, azok most mintegy varázsútre szétfoszlottak; szerettem a társaságot, most kerülöm; szépnek találtam az életet, most megutáltam; a mi eddig mulattatott, az most bosszant.

Egyszóval élőhalott levék és imádhattam a poklot, káromolhattam a mennyt, elsírhátték tengernyi könyveket, azért csak boldogtalan szerelmes maradtam. Ilyen

keserű helyzetbe fűzött engem a sors kegyetlen szeszélye!

Mi természetesb, minthogy elfásult lelkeimen féreg gyanánt rágódott e kínos gondolat: Mi vehet véget a pokoli gyötrelmemnek? A felelet egyszerű: a halál...

Először megdöbbsentem e borzasztó gondolatától: Itt hagyjam enyémet, nekik a legmélyebb szomorúságot és fájdalmat okozva; itt hagyjam a szeretett hazát, mely iránt nagy tartozásaim még lerovatlanok; elfussak gyáván az élet ezer bajai elől s a helyett, hogy bátran szembeszálljak velök, a rideg halál karjaiban keressek menedéket?

Egy időre ki is vertem forrongó agyamból e végzetes gondolatot. Azután újra meglepett. A boldogtalan szív fájdalma napról-napra gyöttrőbb lett, s a vágy ettől megszabadulni égetőbb. Mig arcom mosolygott, mig ajkaim kacajra fakadtak, bensőmben szív és lélekölő forradalom tombolt. Lassanként aztán elhallgattak az ellenérvek és én egészen megbátorkoztam a halállal. Hiszen nem is olyan iszonyú az! Hogy is mondja Metastasio:

Nem való, hogy a halálnál
Nincs sulyosb rossz semmi sem:
Gyógyír annak, kit lesujta
Testi lelki gyötrelmem!...

És így jutottam el oda, a hol most vagyok, midőn e szomorú sorokat írom: leszámoltam az élettel.

Épen ma egy éve, hogy meghallottam ajkairól a végzetes „nem“-et. Ma egy éve kezdődött boldogtalanságom, végződjék be ma.

Még csak hozzátok van szavam, kik szeretettek: Ne sirassatok meg, hiszen már most boldog vagyok! Bocsássatok meg, hiszen nem volt erőm tovább viselni az égető kint...

Ti, kik szeretettek és te is, kinek nevével ajkamon, kinek arcképével szívemben, ki iránt örök szerelmemmel szívemben halok meg: legyetek áldva, legyetek boldogok örökre!
Andor.

Eddig van szegény Andor végső irata; a mi azután történt, azt elmondani az én szomorú osztályrészem.

Andor nem célzott oly biztos kézzel, mint a minő nyugalommal írta meg utolsó sorait: a lövés nem volt azonnal halált hozó. Ott feküdt a boldogtalan sápadtan, majdnem élettelenül; szeméi csukva voltak s csak nyugtalan hörgőse árulta el, hogy még él. Néhanynan bizalmas barátai közül bánatosan állottuk őt körül, nem tudva mihez fogni még az orvos meg nem érkezik.

E pillanatban lépett be a levélsoztó s nem látva a gyászos eseményt hangosan kiáltá: „Levél * Andor úr részére B-ről!“ — Andor a hely említésér, hol szerelmese lakott, mintegy a másvilágról visszatérve nyitotta ki beesett szemét.

— Olvasd kérlek — suttogott hozzám alig érthetőleg. Én siettem eleget tenni kérelmének és olvasám a következő levelet:

„Egyetlen Andorom! Ma egy éve annak, hogy oly benső, oly őszinte vallomásra rövid nemet mondtam. Van-e az ocezánnak annyi cepp vize, van-e a Saharának annyi szem pora, mint a hányszor megbántam e könnyelmű feleletet. Azóta tudtam meg, hogy a te szerelmed milyen őszinte, mily nemes. Azóta tudom, hogy csak egyedül téged szeretlek, csak te veled lehetek boldog! Nem is gondolod hányszor fogtam kezembe tollat, hogy veled tudassam ezeket, de az álszemérem visszatartott mindédig. Én mondtam a „nem“-et, nekem kellett azt visszavonni! Ölelésre tárt karokkal vár — Edithed.“

Andor egy pillanatra mintegy átszellemült. Arczán a gyönyör piros tüze gyúlt ki; fekete lázas szemeiből a boldogság könnyű pergetek alá s bár viaskodott már a zordon halál az élettel, kitérta ellankadt karjait s a végtelen szerelem, a legbensőbb öröm legszivhezzőlőbb hangján suttogá: Edith szeret!

Azután erőtlennül hanyatlott vissza puha párnái közé, miket csergedező vére festett pirosra; sápadt arczán megjelentek a halál szedérsz rózsaí, szemeiből elapadtak az öröm könnyű s fájdalomtól rezgő hangon nyögte ki utolsó szavait:

Már késő!... Camedrio.

reporterek orrának meg tollának ad munkát az elkábulásig.

Az egész tél folyamán se volt velük annyi baj, mint most, mikor már a természet festményeiben, a madarak operáiban és a „zöld-be ránduló társaságok tragikomédiáiban szeretnénk gyönyörködni, és még csak azért megyünk hozzájuk, mert e most felsorolt igazi szépségek karjai közé csak a vágyak rakoncátlan szárnyai visznek bennünket: a lehetőséget elvette tőlünk a jó Isten, a ki ez idén csak egy arasznyira szándékozik szabni a fővárosiak legirigylendőbb élvezetét — a tavaszt!

Szegény gyászos sorsú tavaszunk: szegény magyar festőművészek! Ha olyan ügyesen tudnánk kezelni az ecsetet, mint igen sokan közülük, ide karcolnánk néhány vonással sorsunk hasonlatát. Mintha csak a jó Isten ugyan egy szeszélyes szolgálja szónné életük fonatát. Kinyitlak teljes pompával, mint a tavasz; építettek verejtékes fáradságuk virágának diszes palotát, mint az idekikerlet, és össze akarták zúzni az egyetértés szépen haladó munkáját, a nemzeti büszkeség fényes koronájának egyik gyémántkővét, mint a feltámadás fagyva tavaszunkat. Még rútt visszavonásuk eldöntő harcának színhelye is rokon a kislelkű tavasz gyászos csataterével. Ez a tragikus emlékü napok évfordulóján rontott ránk; azok abban a szent emlékü teremben küzdöttek, melyben néhány héttel ezelőtt emelkedett lélekkel és fenhéjázó, büszke nemzeti önérettel bámultuk századunk nagy remekében az isteni megnyugvást és az angyali türelmet.

Nem tanultak tőle. Összehitták társaikat és összeültek tanakodni zajosabban, lármásabban, rakoncátlanabb módon, mint mikor Csanády bácsi Verhovay glossáival dicsérgeti Tisza Kálmánt.

És mind ennek a kiinduló pontja Bécs! mind ennek az oka Bécs! Hej, az a Bécs, az a Bécs!...

*

De vannak ám szolidabb művészeink is. Vannak olyan bárányteremtőik, hogy színház után, mikor a nézőtérben eloltják a világot és az élvezetbe beleehült publikum a Rácz Pali meg a Bunkó Feri nótája mellett élvezi a Pannóniás vacsoráját, ők újabb kosztümöket öltenek magukra és egypár kulissza mögötti barátjának, meg pápaszemes journalistának megmutatják, mit fognak holnap játszani.

Nem bánják ők! A kényelmet, a pihe- nést megtalálják egypár óra mulva is, de a művészi becsület ha elvész...

Hogy veszne el, mikor annyi igyekezetet szentelnek ilyen darabra?

„Hoffmann meséi”-ről beszélnek, a mely néhány nap óta lett repertoire és kassadarábja a népszínháznak.

Mikor a „Kornevilei harangok”-at meghallgattuk, ország-világnak azt meséltük, hogy lám nemcsak olyan operettek vannak, a melyekben olyan kisasszony játszik, a ki tíz év óta feleség; hanem itt van ni, egy valószínű tragédia!...

Most nem mesélünk semmit; átadjuk a szót „Hoffmannnak” és elérzékenyülve azt rebesgetjük: „hattyúdál”.

Az öreg Offenbach ezel búcsúzott el a földiektől és az utolsó akkordok utóhangja mellett felszállt — az angyalokhoz.

Mit is keresett volna itt? Hoffmann elvégezte teendőit; Hoffmann remélt, vágyódott, küzdött, csalódott, élt, míg el is mesélhetne mindezt szóval meg énekkel: Hoffmann elmehetett!

Reményeinek, vágyainak, csalódásainak és küzdelmeinek hübb képét költő már régen vitte a színpadra, és régebben mutatták be a színpadon sikerültebben, mint nálunk a népszínházban.

Még az a pápaszemes direktor is megsokalta színészeinek művészetét és Hegyi Aranka fizetését rögtön felemelte hat ezer forintra.

*

A nemzeti színháznak is van ujdonsága; kettő is. Egy lágyan csicsergő „pacsirta” és egy pompában uszó „bagdadi hercegnő”.

Hogy tulajdonképpen miért híjják az elsőt „pacsirta”-nak, bizony nehéz volna megmondani. Egy igen-igen kedves anyós szerepel benne, a ki annak a nagyon ritka anyós-fajnak az egyik legszeretettelőbb tagja, a kik csak rövid látogatásként mennek fiatal-házaz gyermekeikhez, nehogy szeszélyeikkel, mélybelátóságukkal csetepatét, czivakodást ébresszenek. S úgy látszik, azért nevezte el a költő „pacsirta”-nak, mert e fajtából talán ez a legelső a világot jelentő deszkákon, hol nagyon megszoktuk már a durcás, duzzogó elégedetlen vén anyósokat.

Lassan folyó, szelid hangú kis vigjáték, melynek szelidsége különösen akkor tűnik ki, ha utána a pompában uszó, nagy világi „bagdadi hercegnő” zajos és zavart életét hallgatjuk végig.

Már színpadi sorsa is igen érdekes Dumás e szellemes, de nagyon silány színművének. Mikor Párisban színpadhozta, kifütyülték a darabot szerzőjével együtt. Bécsben megbukott csúfosan, és nálunk — diadallal tölti be az estét! De nem talány ám ez a

furcsa sors, mely a hősnő életével oly nagyron rokon. A darab nálunk is rossz, mint Párisban és Bécsben, hanem a nemzeti színház művészei olyan rokonszenvesen, annyi bensőséggel tudják e mozaikszerep jellemeit megélni, hogy a mű sokáig repertoireon fog maradni.

Valóban Helvey Laura a czimszerepben hálára kötelezte Dumást. A kritika el volt játékaival telve, és a közönség úgy tapsolt és annyira tüntetett a fiatal művésznő remek játékaért, a mennyire a nemzeti színház distingváló közönsége már évek óta nem.

Egy fiatal nőt személyesít a művésznő, a ki férjének gyanújára azzal fizet, hogy elhagyja gyermekét és egy milliomas szeretője lesz. De a bosszú, mely őt a hűtlenség és erkölstelenség karjába kergette, csak rövid ideig él lelkében, s midőn szeretője gyermekét kissé hevesebben cizirógatja meg, mint kellene, féktelen dühvel rohan föl a selyemsopháról, hogy vad erővel fizessen meg az anya fájdalmait.

Játékaival, melyért a legnevezetesebb európai színpadok megirigyelhetnék tőlünk, csak ragyogó és pompás toleltjei versenyezhetnének. Az első felvonásban fehér atlasz estély-ruhát visel, megrakva gazdag selyemhímzéssel. Valóságos párisi toilette, melyben az izlés vetélkedik a chickkel. A második felvonásban nehéz fekete selyemruhában jelenik meg; a harmadikban chamóis színű bál-ruha sötétebb színű plüsaljjal fedi királyi termétét. E pompás öltözékekhez egészen hozzáillő a második felvonás szalonja, selyembútorokkal és selyemfüggönyeivel, a minőt csak egy milliomas rendezhet be hercegi szeretőjének.

Hogy teljes legyen levelem és e művészi tudósításokkal ne kelljen jövőre is bibelődöm, elbucszom Viltnéttől; hisz mire e levél a nyomdafesték alól kikerül, ő már úgy is elbucszott tőlünk. Lesz-e vigaszon a nagy hiányért? e fölött már gondolkozni sem merek; megnyugvának legyen azonban elég az az ígérete, hogy jövőre újra meglátogat bennünket. Még azt is megígérte, hogy távolléte alatt betanulja „Bánk bán”-ból Melindát, és hihetőleg megteszi ígéret nélkül is, hogy elmegy a nyárra Marienbadba — soványodni.

Firkási Penna.

Közigazgatás.

Az 1882. április 5-én a közigazgatási gyűlésben a következők tárgyalattak:

Polgármesteri jelentés.

1. Az ügyforgalmat illetőleg: ezen hónapban az ígatókönyv szerint beérkezett beadványok száma 37, melyek közül a márc. 13-iki ülésben elintéztetett 20, előnkéig elintéztetett 3, összesen 23, elintézetlen maradt 14.

2. A városi pénztár forgalmát illetőleg: a) A háztartási alapnál pénzmardvány február 28-ról 10,698 frt 50 kr., bevétel márczius hónapban 38,550 frt 63 kr., összesen: 49,249 frt 13 kr., kiadás 34,758 frt 69 kr., pénzmardvány márczius 31-ről 14,490 frt 44 kr. b) Iskola-alapnál: pénzmardvány február 28-ról 1928 frt 04 kr., bevétel 2241 frt 85 kr., összesen: 4169 frt 89 kr., kiadás 4161 frt 27 kr., pénzmardvány márczius 31-ről 8 frt 62 kr.

3. A városi adóhivatal forgalmát és tevékenységét illetőleg f. évi márczius hónapban befolyt: a) Kecskemét adóközségből országos adó 3644 frt 02 kr., városi adó 491 frt 40 kr., késedelmi kamat 65 frt 51 kr., végrehajtási költség 67 frt 08 kr., összesen: 4496 frt 11 kr. b) Bugacz-monostori adóközségből: orsz. adó 228 frt 10 kr., városi adó 54 frt 10 kr., kés. kamat 1 frt 66 1/2 kr., végr. költség 3 frt 5 kr., összesen: 287 frt 91 1/2 kr. c) Hadmentességi díj 887 frt, késedelmi kamat 14 frt 99 kr., végr. költség 3 frt 05 kr., összesen: 922 frt 39 kr. d) Czukor-, kávé- és söradó 533 frt 81 kr., kés. kamat 10 frt 97 kr., végr. költség 10 frt 41 kr., összesen: 555 frt 01 kr., befolyt összesen: 6032 frt 32 1/2 kr.

4. A közbiztonság tekintetében a rendőrkapitányi hivatal jelentése szerint f. é. márczius hónapban a) a személybiztonság egyetlen esetben sem volt megtámadva. b) A vagyonbiztonságot illetőleg a városban 7 kisebbszerű lopás történt, melyek közül 6 esetben a tettesek kinyomoztatván, a kár megkerült, s a tettesek a fenytető bíróságnak átadottak, egy eset pedig nyomozás alatt áll.

A város külterületéről egyetlen lopási eset sem jelentetett föl.

5. A szegényügyet illetőleg: a szegények házában — átlagban — élelmeztetett 48 férfi, 30 nő, ezek részére kiszolgáltattott összesen 2692 fött ételadag, 3912 kgr. 75 dgr. kenyér, 183 kgr. 63 3/10 dgr. szalonna.

6) A mértékitelesít hivatalban márczius hónapban 323 darab hitelesített tárgy után bevételt 31 frt 35 kr.

Ezen kimerítő jelentés általános elismeréssel fogadtattott.

Felolvastattott a kir. ügyészség jelentése a fogház állapotát illetőleg márczius hóról, a mely szerint: Az elítéltek átlagos napi létszáma 117, a vizsgálatiaké 57, összesen a létszám átlag naponként 174 volt, ezek közül beteg volt 7.

Asztalosmunkával foglalkozott 4, szabómunkával 1, kőművesmunkával 1, cipész-munkával 1, kertészettel 1, favágással 16, tollfosztással 56.

Fegyelmi eset a foglyoknál 7 volt. Az őrszemélyzetnél fegyelmi eset nem merült föl.

A város törvényhatósága területén f. é. márczius hóban eszközölt közmunka, útügyi bevételek- és kiadásokat illetőleg a kir. főmérnök jelentése szerint természetben leszállított: A kecskemét-szolnoki úton összesen 56 igás, 127 1/2 kézi, a kecskemét-szegedi úton pedig 2 igás és 88 kézi napszám, továbbá az utak mellékein teljesített faültetéshez 30 1/2 igás, 58 kézi napszám és a város belterületén 18 igás, 196 kézi napszám. Az utak fentartására kiadottat ugyanis: Az útnál alkalmazott felügyelőknek 43 frt 20 kr., az úttesterek és útkaparók havi díjaira 376 frt 99 kr., hidjavításokra 276 frt 32 kr., Összesen: 696 frt 51 kr.

A váltásból befolyt 156 kézi napszám után 48 krajczárjával számítva 62 frt 40 kr., 11 igás napszám után 1 frt 20 krajczárjával számítva 13 frt 20 kr., összesen: 75 frt 60 kr.

Az árvaügyek márczius havi állását illetőleg: 1) márczius hóban beadottat 418 ügydarab, február havi hátrálék 86, összesen 504. Elintéztetett 410, maradt hátrálék 94.

2) A pénztárba befolyt 9063 frt 86 kr., február havi pénzmardvány 212 frt 90 1/2 kr., összesen: 9276 frt 76 1/2 kr., kifizetett 8922 frt 7 kr., pénztármardvány 354 frt 69 1/2 kr.

3) Nagykorúvá lett 17 árva, keresztlevél alapján 9, férjhezmenetel által 4, korengedélyvel 4, összesen: 17. Meghalt 1. Vagynos volt 7, közös árva-pénztári kezelés alatt nem álló vagyonnal bírt 4, vagyonatlan volt 6, összesen: 17. Hagyaték letérgyalattott 17.

A közgyámi évnegyedes jelentés szerint 1882. január, február és márczius hónapokban a gyámoltak és gondnokoltak létszáma volt 1881. évi december végéig 2678, ebből levonandó a lefolyt 3 hó alatt elhunytak száma 10, s így maradna az összes létszám 2668, de ebből ismét levonandó az árvaszék által 3 hó lefolyása alatt nagykorúakká nyilvánítottak és korengedély mellett nagykorúsítottak létszáma 147, s így maradt volna az összes létszám 2521. Azonban a gyámoltak a lefolyt 3 hó alatt felszaporodtak 75-tel, s így marad az összes létszám 2596.

A tisztii főorvosi jelentés szerint f. évi márczius hónapban a közegészségi viszonyok ép úgy mint az előzőekben folytonosan kedvezők voltak; a beteg forgalom ugyan tetemes emelkedést mutatott ugyan, de a halálozás mérsékelt volt. Fertőző betegségek nem észleltek.

Február 5-től áprilisig bezárólag terjedő időszakban élve született 167 gyermek, meghalt 116 egyén, a születések tehát 51 esettel múltak felül a halálozásokat. A polgári kórházban gyógykezeltetett 41 beteg és pedig 22 férfi és 19 nő. Ezek közül gyógyult 14, javult 3, meghalt 4, ápolás alatt maradt 20.

A szegényemházba befogadott szegények száma e hó elején volt 103, ezen magas szám azonban a hó végén részben halálozás, nagyobb részben az ideiglenesen befogadottak elbocsátása folytán 88-ra apadt. A házon kívül élelmezett szegények száma 56 volt.

A hasznos házi állatok között járványos és ragályos kórok nem észleltek.

Olvasattott a m. kir. pénzügyminiszter úr értesítvénye, a mely szerint Pest-Pilis-Solt-Kiskunmegye és Kecskemét város területére Budapesten rendszeresített és Podhradszky Lajos kir. adófelügyelőnek elhalálozása folytán megüresedett adófelügyelői állomásra Leopold Kornél eddigi adófelügyelői helyettes nevezetett ki pénzügyi tanácsosi ranggal.

A kir. adófelügyelő jelentése szerint a márczius havi adóbevételek eredményét feltüntető táblás kimutatásból kitűnik, hogy a f. évi első negyed végéig esedékes 100,404 frt 59 kr. tartozásra f. évi január és február hónapokban 36,000 frt 20 1/2 kr., márczius hóban 3872 frt 12 kr., összesen tehát: 39,872 frt 32 1/2 kr. fizetették be, ennél fogva még 70,532 frt 26 1/2 kr. adóhátrálék mutatkozik, illetve az a múlt évi utolsó negyed végével fentmaradt 33,868 frt 25 krnyi hátrálékhoz képest 46,663 frt 74 1/2 krral szaporodott.

Mindezen jelentések, melyek e hó 5-én közigazgatási gyűlés elé terjesztettek, hű tükrét képezik társadalmi életünknek egy részéről, azon közelismerésre méltó nemcsak a közbiztonság részéről, melyet városunk érdemtelen hatósága részéről a közönség érdekében folyvást tapasztalunk. Adjon Isten tisztviselőinknek továbbra is erőt, hogy városunk haladását, a közérdekeink teljesülését magasatos hivatásukhoz képest ezentúl is előmozdíthassák.

UJDONSÁGOK.

— Lapunk mellékletének tartalma: Szó és tett. — Gondolattörödékek a könyvek- és különösen a regények felett. — Vasúti menetrend.

— Kitavasodott. Vándor feeskéink megérkeztek, hirdelve a kikeletet, éled virág, bokor, s a természet megifjodva nyújtja kellemét.

— Ugy halljuk, hogy a körkemence építése május hó elején foganatba vétetik.

— Az adókövető-bizottság eljárása ellen legtöbb kifogása van a kereskedőknek, de legnehezebb is ő náluk a helyes és igazságos utat mindenkor feltalálni. Itt csak arra kívánjuk figyelmeztetni a bizottságot, hogy a különben is eléggé zaklatott kiskereskedők iránt elnézőbb és méltányosabb magatartást tanúsítson. A kiknek csekély, úgyszólván semmi vagyon mellett üzleti keresményükből kell megélni, azokat a túlságos adó nemcsak nagyobb mérvben sújtja, hanem tönkretételüket eredményezi.

— Necrológ. Id. Dömötör Imre köztisztviselőben álló veterán polgártársunk élete 85-ik évében f. hó 16-án elhunyt. Béke lengjen porai felett. — Ugyancsak f. hó 17-én nagy részvét mellett kísérték örök nyugalomra az izr. hitközség egyik jeles tagját, Kohut Jakabot, ki feddhetetlen, becsületes istenfélő ember volt teljes életében. A kik ismerték, azok szerették és becsülték. A temetésen a megboldogultnak fia: Dr. Kohut Sándor, a nagyhirű pécsi főrabbi tartott gyönyörű gyászbeszédet, melynek hallatára a nagy hallgatóság közül mindenkinek könygült szemébe. Legyen áldott a megboldogultnak emlékezete!

— A nyár közeledtével, a midőn közönségünk sűrűn látogatja a sétatér, szükséges volna, ha a padok ellátatnának támlánnyal, mert így azokat, különösen női látogatók, alig használhatják. Hasonlóképen jó volna egyetlen sétaterünket végre lámpákkal ellátni, és ügyelni arra is, hogy a sokott trágár éneklések estende eltíltatnának.

— Az új makadame-kövezet utcáinkon valóban már eddig is kitűnőnek mutatkozik. Diesérettel említiük föl annak gyors készítését és elismeréssel tartozunk a tisztaságért, a melyben ezen utcáink jelenleg tartanak. Haladunk!

— Dr. Fodor Jenő, jó hírnevű fiatal orvos, ki eddig az Eötvös-téren lakott, lakását főiskola-tér, 126. szám alá dr. Milhoffner-féle házba helyezte át.

— Uj diploma. Mint örömmel vesszük a hírt, dr. Tassy Pál jogakadémiai tanár úr a napokban az ügyvédi vizsgát szerencsésen letétvén, köz- és váltóügyvédi oklevelet nyert. Gratulálunk.

— A banda mulat. Az „úri-banda” szokásos évi májusi kirándulását, melyben csak működő tagjai és maecenásai szoktak részt venni, az idén május első hetében tartja meg — kedvező idő esetén a városi műkertben.

— Tolvajlás. Földvári Juliánna, ki mint cseléd öz. Szentkirályi Tóth Mártonné 5-ik t. 281. sz. a lakosnőnél volt szolgálatba, f. hó 16-án a szobában levő szekrényből 2 db. 15 frt. értékű aranygyűrűt eltolvajolt s azt Tasi Magdolna szolgálónak eladta. Rendőrségünknek sikerült mind a tolvajnőt, mind az ellopott tárgyakat megkeríteni.

— A szárnyvasút sineit a vasúttársaság 40 méterrel meghosszabbította. Szükséges volt ez, hogy egy új váltó fölállítását által a waggonok könnyebben legyenek a rakodó előtt elrendezhetők.

— Fáradszóró polgármesterünk e héten a helyszínen személyesen intézkedett az új és régi szállások közötti út elkészítéséről. Intézkedett továbbá a moesárokból összegyűlt folyadékok lefolyásáról, és így remélhető, hogy a hízalók körüli tisztátalanság végre megszűnik.

— A városi tisztii orvosi hivatal részéről értesítettek a szülők, hogy a nyilvános himlő-védőtől f. hó 23-án veszi kezdetét és folytatattatni fog egész nyáron át. Oltási hely lesz a Ladányi-ház, mindig Vasárnap d. u. két órakor.

— Kosárfonás a fogházban. A kecskeméti kir. ügyészség felügyelete alatti központi fogházban a kosárkötés házi kezelés mellett behozatott és a munka f. é. ápril 20-án tényleg megkezdett. Alkalmos munkavezetőről gondoskodva lévén, reménylhető, hogy az onnan kikertülendő szolid és csinos kosarak, főleg a gyümölcszállításra Morvaországból importált kosarakat legalább a helybeli piacról leszoritandják.

— A műkert szipítése céljából tervezett újítások az idén kezdetnek foganatba vétetni; a nagy szép nyári táncz helyiség építése megkezdett, úgy a parkirozás kezesztülvitele is már befejezésre vár. — Ezzel közönségünk rég óhajtott vágya teljesül s hiszük méltányolva a hatóság buzgalmát, a műkert számos vig társaságoknak lesz kirándulási helye.

— Május 20-án a helybeli ref. lyceumi ifjúság az úri-banda közreműködésével jótékony célra hangversenyt rendez, melyet zártkörű fűzérke követ.

Szó és tett.

— Néhány szó a Katona-emléktábla ügyében. —

Sok szép szót, nem egy lelkes phrasist olvashattunk e lapok hasábjain azóta, mióta ugyanitt ifj. dr. Horváth János úr megpendítette azon szép eszmét, melynek megvalósítása városunk értelmiségéről, a szép eszmék iránt való lelkesedéséről fog tanúságot adni, nemkevesebé arról, hogy e város kegyelettel őrzi nagy szülöttének emlékét és büszke arra, hogy a legkitünőbb magyar dráma megteremtője az ő ege alatt látott napvilágot, hogy ő tartja kebelében a halhatatlannak hamvait, büszke arra, hogy egykor az ő fiai ismerték fel legelsőben a kitünő műnek szépségeit, ők jutalmazták meg először és utoljára a költő életében és hogy ők óvták meg az elveszéstől.

De vezessen bennünket a kötelesség érzete is az eszme megvalósítására!

Mert nemcsak szép tettet fog végezni, de kötelességét is teljesíteni a megpendített és már többször szóba hozott eszmét keresztülvívén.

Mindeddig azonban csak szó folyt a kérdéses ügy keresztülvitelében, de annál kevesebb tett nyilvánult abban.

Csupán két nevezetesebb tényt constálthatunk mindeddig *) , a mi történt arra nézve, hogy az eszme valahogy meg ne haljon.

Az egyik Rosenbaum Antal úrnak dícsérendő, önzéstelen ajánlata, hogy az emléktáblát díj nélkül állítja ki; a másik egy kis, de lelkesült körnek — a ref. főiskola önképző-körének — mozgalma, mely kebelében gyűjtést indított meg az ünnepély költségeinek fedezésére, főképp pedig a kitűzendő pályadíjnak minél nagyobb összegré való emelésére.

Ezek már tettek, még pedig szép tettek. De persze nem elegendők arra, hogy az ünnepély létesüljön, plane, hogy minél impozánsabb, a nagy költő emlékéhez minél méltóbb legyen. Kell, hogy a költségek fedezésére Katona emlékeinek csinosítására stb. és a pályadíjnak minél nagyobb összegré való emelésére, (hogy jelesb írónk is pályázanak) a gyűjtés minél szélesebb körben történjék.

E cél elérésére igen ajánlatos azon terv, melyet Horváth Döme úr is szóba hozott, hogy t. i. az ifjúság e célra műkedvelői előadásokat rendezzen. A helybeli ifjúság ebbeli működései már nem egyszer szép sikert arattak.

Ezenkívül bocsássanak ki gyűjtőveket a maguk körében. A ref. iskola önképző-köre jó példával járt elő. Kövesse őt a joghallgató ifjúság, a fővárosi egyetemi idevaló ifjak, a piarista gimnázium és a reáliskola ifjúsága, a polgári leányiskola, a kereskedelmi és iparos-ifjúság körei! Sokkal kisebbszereű célokért, mint a minőről most szó van, folytak be szép összegek, mért ne történhetnék ez most is?!

Sokkal nagyobb eredményt várunk azonban a kaszinó, a pártkörök s az iparegyelet által eszközölt gyűjtésektől. Törjék meg e körök a kezdet nehézségeit, — és siker fogja működésüket koronázni. Bocsássanak ki aláírási íveket és remélünk lehet, hogy nem sokára a szép ügyről már nemcsak írni és beszélni fogunk, de érdeklében tenni is.

Nem keveset várunk a közelébb összehívandó népgyűléstől, melynek egyik feladata volna az ügyet a közgyűlés elé terjeszteni.

Igy nagyobb hullámokat vevén föl az ügy, szép elintézését remélhetjük. És ha városunk lakossága szép híréhez méltón fog a gyűjtéshez járulni, akkor tán még egyebet is remélhetünk, azt t. i., hogy a Tomori Anasztáz úr által ajándékozott érez mellszobor fölállítására sem fog az építendő színház megnyitására késni.

Úgy legyen!

— i

Gondolattörödékek a könyvek és különösen a regények felett.

A nagy francia forradalom egyik írója, mikor Párisban 1848-ban a forradalom kitört és a lázongó tömeget ablakából szemlélte, így kiáltott fel: „ime itt megy az én könyvem“. A francia író e mondatát azért idézem, mert könyveinkre, különösen regényeinkre, mi is azt mondhatjuk: „ime, itt vannak társadalmi szokásaink, erkölcsaink“.

Miután a könyvek a mai időben kétségkívül a legjobb, legönzettelenebb és legelősebb barátaink, kikhez különösen az unalom és az élet gondjai elől menekülünk és üdülést keresünk: nem lesz fölösleges e régi jó ismerőseinkről megemlékezve — velők néhány perczig foglalkozni.

Már maga a természet embere is bizonyos nehézséget és kényelmetlenséget érez, ha nála a külső inger, mint cselekvéseink egyedüli rugója, hiányzik; annál inkább a művelt ember, ha érzelmei nincsenek, ha az érzékiség nála a szellemi tevékenység szikráját kioltja. Innen a lélek betegsége — az unalom, mely a tértelenség miatti fájdalomra vezethető vissza. Az emberi nem e gonosz geniusa, t. i. az unalom uralkodik az egész föld felett, és úgy látszik, hogy a magasabb kultúra sem volt képes őt teljesen elűzni, pedig tagadni nem lehet, hogy az unalom a kulturának hatalmas szolgálatokat tett. A gondolatok, az eszmék lassú menete unalmat okoz; az igen gyors pedig szédülést, és úgy látszik, hogy a nők nem annyira az unalomban, mint inkább az utóbbi bajban szenvednek, különben az ilyen szédülésnek a magasság is sokszor az oka. Az unalom cizmere: az ásitás. A francia akademia e démont így határozza meg: „lélekzetet venni — túlságosan és akaratlanul felnyitván a száját“. Az unalom egyetlen orvossága az intenzív munkásság, még a nap és a hold is untat bennünket, mert igen sokszor ugyanazon működésében látjuk, és miért ne untatna kedvesünk napja is, ha az házunkban naponkint felkel és leszáll?

Az unalom, a magányosság és a felsőbb körök ez ostorának köszönhetik a regények és a sok könyv szerencsésjüket. Az unalom védienője a sok pletykának, a rágalmaknak és a játéknak. Az unalom teremtette a vizitek és a galanteria összes ceremonialis törvényeit; az unalom teremtette a szépek minden művészetét és a fényűzést. Az oly időkben, midőn inkább a közöny és a semlegesség uralkodik, az unalom fog el úgy egyeseket, mint egész nemzeteket, és ilyenkor a villanyos szikrák titkos úton gyulladnak meg. Az időt vagy munkával, vagy mulatsággal üthetni agyon, innen az unalom elűzésére az intézkedések, u. m. tea- és kávévizek, ebéd, házassági, keresztelési, halotti ünnepélyek, bálók, színházak és a játékok. Az unalomnak köszönhetjük a bort, az italokat, a dohányzást, a tubakolást és több ily nemes szenvedélyt.

Korunk magasabb fokú finomságának, haladásának egyik bizonyítéka a magasabb fokú unalom. Igen gyorsan élünk, azért unatkozunk oly sokat, kiűritjük az élveket egész poharát, melynek egy jókora részét öregeink a késő időre hagyták, és ők kevesebbet is unatkoztak, mint mi. A vad ember, ha unatkozik, bámulja a hullámok játékát; a városiak az ablakon kinéznek, — ezt pedig a mostani építésznek, de még inkább az ívegeknek köszönhetik. De miután sem a divat, sem a könyvek nem képesek az unalom démonját elűzni, azért vesszük igénybe az intriguákat, a galanteriákat, a családi viszályokat, a lakmározásokat, kaszinókat stb., mert az értekek könnyebben mulattathatók, mint maga az ész.

Mert ha egyszer az unalom a földről eltűnnék, ugyan mi is lenne a mi könyveinkből, kártyáinkból, újságainkból, színházainkból, muzsikáinkból és költőinkből? Hisz napjainkban a sok betegeskedés is valóságos jótémény az unalom ellen, az ember napról-napra vizsgálja erejének növekedését vagy hanyatlását, óráról-óra vizsgáljuk az időt, kimehetünk-e? megszámláljuk az orvosát eszeppenkit, mulatunk az orvossal, az ápolóval, és ilyesmivel sokkal jobban eltöltjük az időt, mint a legnagyobb társaságban. Élénkebb kedélyű embereket az időjárás is untat, sőt vannak, kik a társaságban unatkoznak legjobban.

Különböen úgy látszik, hogy az unalmat nekünk a természet úgy adta, mint az álmot, pihenésül. Unalom érheti a legélénkebb szellemű embert is, és azért azon dicsekvőknek, ki azzal kérkedett, hogy sohasem unatkozik, azt lehetne mondani, hogy az állatok sem ismerik az unalmat. Sajátságos, hogy a legtöbb öngyilkos nőtlen volt, mert talán nem volt senki, ki unalmukat, ha csak ellenmondással is elűzte volna. De legtöbben vannak mégis az angolok között; egy ezredes azért ölte meg magát, mert megunta a naponkinti egyforma öltözködést és levelezést. — Különböző nemzetek különböző módon üzik el az unalmat. Így az angol unalomból agyonlövni magát; mások az unalmat agyonisszák, vannak, kik elpipázzák, van-

nak, kik csupa unalomból imádkoznak, énekelnek, táncolnak, de legtöbben csendesen csupa szokásból elalusszák. A mai civilizált időben azonban olvasás által igyekezünk azt elűzni. Körülbelül csupa unalomból készül a legtöbb regény és iródik a legtöbb könyv.

A középkorban a nemesség testgyakorlatok, keresztes hadak, viszályok, vadászattal üzte el az unalmat; ma van kártya, színház, fényűzés, gondos toillettek és annál több regény. A szegény embernek sok a dolga és baja, azért kevesebbet unatkozik. — Igen nyomasztó az unalom, mert legjobban érezzük, mikor egy nagy úr előszobájában anti-chambrirozunk, de még nagyobb, mikor egy félreismeret nagyság szellemi productumait kezd elűtünk növekedő pathossal declamálni és nem veszi észre, hogy környezete már rég elaludt. — Csak a nagy gondolkodó szellemek nem ismerik az unalmat; a magányban szedik össze legjobb gondolataikat. Különböen minél miveltbél valamegy ember, annál gyakrabban érzi az unalmat, mert a finom szórakozás nem található fel oly könnyen, mint a vonzó foglalkozás.

A mai divatos olvasás inkább szórakozás, mint szellemi szükséglet, és mi ennek a következménye? Az, hogy könyveink minőségét felváltotta azok mennyisége; a régi foliansokat felváltották a kis kiadású kötetecskéik, melyek a toillette asztalok diszei, ezeket titokban olvassa mindkét nembeli fiatalságunk. Democritos a regényekről szólván, kissé nem udvarias modorban azt mondja, hogy Saul király szamarat keresett és királyságot talált. — Ugyan ki mondaná ezt a mai regényekről, hisz azokban oly ritkán találunk valami szív- és jellemnemesítő vonásokat. Nem úgy vagyunk, mint öregeink, kik krónikákat olvastak nagy foliansokból, és őseik nagy tetteinek emlékei megmelegítették szellemüket és szívüket, míg a mi regényérzelgéseink nagyobb részben a szellemet csak kiszáritják.

A kártyát illetőleg nem lesz fölösleges megemlíteni, hogy ezt 1400 körül Gringonauer festő találta fel, hogy VI. Károly, francia királynak — ki örült volt — az idejét rövidítse; nem ártana, ha professzionális kártyásaink morális elmékedést tartanának a kártya ez eredetéről. A kártyához járult a dohány, a tea, cukor, kávé, kékéházak, kaszinók és szalonjainkból a masineria és a dekoratio csaknem számuzta a szellemet, különben nem tagadható, hogy kávéházaink, kaszinóink a politikai, kereskedelmi és irodalmi eszmék gyűpontjai voltak még a legközelebbi multban is, mert daczára a titkos rendőrségnek, ezek készítették elő a forradalmi korszakot.

Ha azonban szórakozásmódjainkat a régiekével egybevetjük: bizony mi sokkal kevesebbet elégszünk meg, mint a középkorban; maradunk tehát a kártyánál és a regényeknél, bár ezek a legkiválóbb okozói ideg-betegségeinknek.

Hatezer év óta keressük a szórakozás új módját, de nem tudunk újat felfedezni — csak finomítjuk a régit. — Ennek az oka, hogy új érzéket nem találunk fel, mostani értekeinkről pedig már gondoskodva van.

Miután most az unalmat leginkább és legelősebben könyvekkel szoktuk elűzni: szóljunk ezekről. Mai időben a tinta az ötidik elem, a nyomda a gondolatok fegyvertára. Annyi sok a könyv! de még senki sem irt olyat, mely mindenkinek tetszett volna. A könyv a világon a legsajátságosabb áru. Emberek nyomják, kik nem értik és ásitoznak mellette épen úgy, mint a censorok, kik sokszor meg vannak akadva, hogy egyes helyeit nem képesek felfogni; emberek árulják; kik szinte nem értik, habár a kiadók okos embereknek tartják magokat, mert mindig tudósokkal és könyvekkel van dolguk. Emberek kötik be, emberek bírálják és olvasák, kik a könyvek szellemébe behatolni többnyire nem képesek, sőt vannak, kik állítják, hogy akadnak oly könyvek is, melyeket azok sem képesek megérteni, kik irták, és ezek valóságos teremő geniek, mert semmiből valamit teremteni és köteteket semmivel betölteni, ehhez nem közönséges talentum kívánatik. De hiába, a szerző, a ki először látja szellemi termékét nyomtatásban, sokkal jobban örül, mintha a kis gyermekre a mama ruházza az első nadrágot, vagy ha a papa neki zseborával kedveskedik; végre pedig jönnek ifjú és öreg kezek, melyek a könyveket összetélik, vagy az ódonadászhoz viszik, kik azokat súly szerint veszik meg. A leghíresebb könyvek is alig olvasatnak 100 év mulva, és a jó Isten tudja, hogy mily sors éri majd őket.

A mostani időben egyetlen ember van, ki a könyveket szorgalmasan, betűről-betűre olvassa — és ez a szedő.

Nálunk a könyvek oly szolgálatot tesznek, mint keleten az opium, vagy a kérozdő állatoknak a harmadik gyomor. Ha napjainkban egy nagyobb katalógust kezünkbe vesszünk, fejtünk szédül belé, és oly hatást tesz reánk, mint egy anatomikus muzeum, vagy mintha a sírok felett sétálnánk. Az írók mai nap könyveiket oly sok vendéggel látogatják meg, hogy nekik magoknak hely sem jut, és oly sok idegen szellemmel töltik tele,

hogy az övék többé nem is működhetik. Az ily idegen eszmékkel megtöltött könyv hasonlítható Saphir azon 200 ezer kötetnyi könyvtárához, melyben egy szellem bírálóat tartott. A szellem t. i. megparancsolta, hogy minden könyv adja vissza mindegyiknek azt, a mit egymástól elsajátított, kölcsönözött; lön általános ijedelem, lótas-futás; roppant nagyságú kötetek ügygyel-bajjal bírtak felvergődni a régi foliansokhoz és karesú alakban, oly vékonyan tértek vissza, mint a pisztrángok; sok nagy hírű munkából nem maradt más, mint a címzap és a hibák. Soknál azonban az átdolgozás oly ügyes volt, hogy az eredeti tulajdonos alig volt megállapítható. Sok emberre valóságos szerencsétlenség a könyv-olvasás, a mennyiben az olvasottak annyira egybeforrnak gondolatai menetével, és a saját gondolatainak menetét annyira megzavarják, hogy a legegyszerűbb dolgok fölött is restelnek gondolkodni. Itt eszembe jut, hogy Fontenelle azzal szegényített meg egy tudós társaságot, mely egy verőfényes napon a felett vitakozott, mikép lehetséges, hogy a kertben egy üveggyömb felül hideg és alul meleg, hogy azt mondta: én fordítottam meg a golyót.

Sok könyv annyira félreismeretetik, mint némely ember, sok rossz könyv pedig gyorsan ér új kiadásokat, némelyek pedig annyira megszeretik a kiadót, hogy annak boltját el sem akarják hagyni.

Pindar azt mondja: „csak az az igazi bölcs, a ki a természetből és annak titkai felett behatóan gondolkozva tanult, a kik azonban csak másoktól tanultak a nélkül, hogy az önálló gondolkodás kissé ugyan nehéz munkájához szoktatták volna magokat, azok fesegeké válnak“. Mai nap már nem a természetből, hanem a könyvekből olvasunk, tanulunk, és ez által az ember értekeben vesztett. Hány ember irt már könyvet, ki inkább beillett volna könyvkötőnek, vagy még inkább könyvtári szolgának, ha már annyira szeret a könyvekkel foglalkozni. De mind hiába; mostanában annyira el vagyunk telve könyvtudományyal, hogy egy nagyobb társaságban a tapasztaltabb és idősebb emberek el kell hallgatnia a fiatalabb nemzedék sokbeszédűsége előtt, mert az előbbi több eszmével és gondolattal, mint szó-bőséggel és frázissal rendelkezik. A régiek közmondását: „nonum prematur in annum“, t. i. hogy a könyvnek 9 évig kell feküdni az asztalon, és csak azután kinyomtatni, megszegényítette a könnyen mozgatható toll mostani arany korszaka, az olcsó tinta és papír; mai napság nem is azért írunk könyveket, hogy azokból más tanuljon, hanem inkább azért, hogy az által magunk tanuljunk és így a vásárra vigyük azt a keveset, a mit tudunk. Hisz sok író annyi tintát használt fel, hogy abban könnyen megfulladna, de az által az emberiségnek nem tett annyi szolgálatot, mint egy közönséges másoló irodadíjnak. Krisztus, Socrates és a hét görög bölcs nem irtak semmit, és talán azért lehet hinni, hogy ezek voltak az igazi bölcsök.

Különböen a könyvek származása és fejlődése nagyon egybehasonlítható a gyermekélet phasisaival. A könyv is vízzel kereszteltetik, a keresztelőpénzt adja a kiadó, a sajtóhibák az utóajdalmak, a fogzás történik a bírálók által, a mikor — mint épen a gyermekeknek is — nagy perczen elvesz; pedig a kiadók gondoskodnak arról, hogy a rossz könyvekhez jelesebb emberek írják az előszót, az ajánlatot, — gondoskodnak a kedvező recenzióról, — az unalom, a sok kölcsönkönyvtár pedig gondoskodik arról, hogy e könyvek elkeljenek, és a kiadónak; ki a szerzőnek csak borralót adott, a nyereséget meghozták. Különböen annak megbírása, hogy melyik a jó könyv és melyik a rossz: nagyon relativ dolog. A legjelesebb munkát az olvasók legnagyobb része nem érte, míg a gyengébb és rosszabb könyveknek nagyobb a piaczuk, mert ezek az unalom játékszerzei, sok rossztól óvják meg az embert, még akkor is, ha a legtöbb esetben elaltatják. A thebai könyvtár felett e felirat volt: „Lelki gyógytár“, melyből kiki azt használja, a mi épen hajlamai és gondolkodásmódjánál fogva szükségletének megfelel. Mert a legrosszabb könyvből is tanulhat az, a ki keveset tud, de többet tanulhat belőle az, ki gondolkodni tanult, ha t. i. képes a holt tömegnek életet és alakot kölcsönözni, vagy mint Leibniz mondja, a ki a könyvnek képes kölcsönözni azt, a mi belőle hiányzik, t. i. a gondolatot, az eszmét.

Feltűnő a jelenség, hogy a sok könyvgyártó tömege mellett a kitünő írók száma kevesbedik. Ennek oka abban rejlik, hogy napjainkban a publikum nem szereti azt a könyvet, a melynek olvasása gondolkodásba és fejtörésbe kerül, inkább kedveli azon kiadványokat, melyeket minden gondolkodás és megerőltetés nélkül átlapozhat és szájaize szerint megtalálja, a mire épen szüksége van.

Sokan csak azért írnak, mint a miért le szoktak magunk photographiroztatni, t. i. hogy emléket hagyjanak maguk után, mert a bebalzsamozás kiment a divatból, a kiadó pedig olcsóbban is megteszi. Maholnap annyira haladunk, hogy a gyermekeket két

*) Történt ott már egyéb is, a miről ezikkiró úgy látszik nem tud mitse; a jövőre majd elmondjuk. Sz.

kézzel fogjuk taníttatni az írásra, hogy annál többet irhassanak.

Tény, hogy 300 évvel ezelőtt a könyvek ritkasága hátrányára volt a tudományos előhaladásnak; most azonban ezek túlsokasága zavart okoz és az öngondolkodást akadályozza. A nyomda feltalálása előtt a könyvek oly ritkák voltak, hogy ha pl. valaki egy klastrom részére könyvet ajándékozott, ezen nagylelkű adományát az oltár előtt adta át, tehát ünnepélyes actussal; az egyik Medici azt mondta egyik barátjának: „Az kívánom, hogy annyi alkalmat nyújtson nekem a könyvvásárláshoz, hogy házbütoraimat is el kellene zálogosítanom“. Hogy az ily maecenások mai napság hiányzanak, azt bizonyosan a könyvkiadók sajnálják legjobban.

A tudósok régi könyveket vásárolnak, mert ezeket olcsón kapják; a nagy urak pedig díszműveket vesznek, hogy azokkal könyvtáraikat tapetirozzák, tehát mint dekorációt, és e végből külön könyvkötőket is tartanak.

Napjainkban a nagy könyvek kimentek a divatból, és ez jól is van, mert az ilyenek hasonlítanak egy nagy tóhoz, hol egész nap halászhat az ember, és nehezen talál valamit, míg a kicsiny, ajánlatos külsejű könyvekben kiki könnyebben megtalálhatja, a mit keres; vajjon napjainkban nem a legérdekesebbek-e a röpiratok? Különböző főslegések is a nagy kiadású, vastok könyvek, mert az igazságnak csak egy gyűpöntja van, mint a napnak, és minél rövidebb úton kerülnek a világhoz sugarai a publikumhoz, annál nagyobb a hatásuk; de itt is állhat az elv, hogy a mely könyv meg érdemel arra, hogy többször, mint egyszer olvassék: meg nem érdemli az egyszeri átolvasást is.

Miután annyi sok sok a könyv, valóságos szükséglet pótolnak a bírálók, habár maga Voltaire is félt tőlük, és egy kényesreprott többre becslé, mint egy ilyen recenzenst; Kotzebue pedig gyilkosoknak nyilvánítja az e fajta embereket, és gúnyiratát azzal az anekdotával zárja be, hogy Mezeray hagyatékában egy tallér találtatott a következő levélkével: „E tallért 20 esztendeig tartogattam, hogy egy ablakot béreljek, mikor majd egy bíráló, egy recenzenst fel fognak kötni“.

A bírálók a cerberusok az irodalmi bírálók, de némely jobb könyvvel elhallgatnak. Azonban mesterséges módon is lehet őket elhallgattatni, ha t. i. a kiadó, vagy a szerző odavet nekik valamit, hogy azon rágódjának; így teremnek aztán a kritikák az oly könyvekről is, melyeket a kritikus maga sem olvasott. Különböző kötelezőségű lármát csapni, t. i. óvni a közönséget a tolvajoktól; ezek is két csoportra oszthatók, a legveszedelmesebbek azok, mert a legnagyobb lármát csapják, kik magok nem irnak, ezek haragnak legjobban; elnézőbbek és szelidebbek azok, kik magok rossz könyveket produkáltak. Vannak kritikusok, kik anonim bírálóknak és nagy zajjal kritizálnak oly írókat, a kiknek szellemi emelkedettségét soha sem érhetik el, és így szellemök alkotásait felfogni sem képesek; és az ilyen gyerkőcs-kritikákkal polemizáljon azután egy önértékes szerző, és így mocskolja be tollát? Pedig tagadni nem lehet, hogy nálunk most a kritika többnyire az oly éretlen, képtelen kritizálók és nem kritikusok kezében van, kiknek tollát nem a tehetség, hanem az irodalmi sport vezeti. E pálya noviciatusa könyvű, fegyelme kellemes, a perspektívák rajta sokszor sokat ígérők, sőt brillansok; e carriere szabad, nem kell rá nagyobb készütség. Az ily emberek bírálóknak a nélkül, hogy magok valamit tanultak volna, mert hogy egy könyvet kritizálhassunk, ismernünk kell legalább hüszat, mely vele rokon; az ilyenek azután anekdotákkal, charlatanismussal kritizálnak, a közönség pedig csak az ily módon készült kritikát olvassa és ezután ítéli meg a munkát. Különös, hogy a görögöknek és a rómaiaknak, kiknek műveit még ma is bámulsá, nem volt szükségük kritikusra.

Nekünk azonban szükségünk van rájuk, mert a sajtószabadsággal is vissza lehet élni, és azért korlátozni is kell. A csöcselék ki kell belőle úzni, és csak a tisztességes embereknek megengedni, hogy annak jótéteményeit élvezzék, mert vannak írók, kik úgy gyártják munkáikat, mint a londoni tolvajok, kik az útcán egymással összevesznek, verekednek, ez alatt pedig tréfaik a bábász tömeg zsebeiben tesznek kirándulásokat. De hogy az ily írók prosperálnak, annak oka a túlhajtott szabadság. A szabadság pedig csak akkor méltó nevére, ha általa a társadalom megszabadul a bűn és a butaság önkíváncsolta bilincseitől, ha erény ennek eszménye, mint szellemfény sugározza be a világot.

Annak illusztrálására, hogy mai időkben kiknek kezében van az irodalom — tisztelet a kivételnek — Caro, francia akadémikus a „Revue de deux Mondes“ febr. 1. számában a következő esetet írja le, mely egyik barátjával történt, kit a francia akadémia halhatatlanjai közé megválasztott. Egy journalista látogatását fogadta, ki azt mondta neki: „Az ön arcképeinek meg kell jelennie lapunkban, nem volna szívés nekem a befel-

jezésénél segítségemre lenni?“ „Hogyan, az én arcképeim?“ „Igen, még pedig holnap kell megjelennie, mert különben a többi lapok megelőznek bennünket. Különböző már készen is van, csak a zárzó hiányzik.“ „De hisz ön nem ismer engem? Nem is látott soha? Nem is olvasott tőlem soha semmit.“ „Az nem határoz, de nem is szükséges. Hát mire valóknak a Conversations-Lexikonok? Minden cikkem előre készült, én csak egy anekdotát kérek, mely még nem jelent meg sehol, de ennek pikánsnak kell lennie, ha különben rossz is.“ És ez író, mikor az akadémikus azt kérdezte tőle, hány éves, azt mondta: tizenhét.

Valóságos szerencse, hogy nem minden tudós író, de hány író van, a ki nem tudós? Ezek pedig csak úgy boldogulnak, hogy a kritikusokat megvesztegetik az olvasó közönség feléjük. Mennyi rossz olvasmánytól szabadulhatna a közönség, ha a kritikus megtehetné kötelességét, mielőtt a könyv a nyomdát elhagyná.

Ez volna a legbiztosabb módja a jó könyvek hírnevének megállapítására, akkor a kiadók se tekintenének minden könyvet egyszerű portékának. A lelkiismeretes kritikus hasonlít a piézához, melynek csipője a sebet meggyógyítja, ellenben a lelkiismeretlen hasonlítható a mérges kigyóhoz, melynek marása öl. A genialis írók nem sokat törődnek a kritikusokkal, hagyják őket lármázni, míg a szárnnyait el nem égetik. A nagy írók tudják, hogy az igazság nem feszíthető meg, bár Golgothán kínozzák is meg — feltámad az a sok kínzás után is — megtisztulva, fényárnyának teljes díszében.

Már említve volt, hogy a mai időkben inkább unalomból, időtöltésből, mint szellemi szükségletből olvasunk; miután pedig e tekintetben a regények játszó a főszerepet, és miután ezek képezik a könyvek nagyobb continensét, igaz ugyan, hogy tartalmilag a legrosszabbat: azt hiszem, jó lesz ezekről is különösen megemlékezni.

Tény, hogy a kölesönkönyvtárak katalogusainak nagyobb részét a regények foglalják el, mire a kölesönkönyvtárak feltalálása bizonyosan nem gondolt. Franklin, a vilámlámpát feltalálója; 1760-ban alapította Bostonban az első kölesönkönyvtárt, és úgy látta, hogy ez által több villamosságot terjesztett itt köztünk, mint a mennyit a vilámlámpát által elvezetett. A regényekben minden személy, minden helyzet a képzelem alkotása; a regények tárgya többnyire a szerelem, és miután mi, mint közönséges halandók, ennek phasisait nem tudjuk annyira ideálissá tenni, e helyzetnek megfelelő eszményi jellemek, helyzetek gondolatnak ki, innét ered a sok beteges agy, elégedetlenség stb.

Regényeket, románokat, legelőször román nyelven írtak, innen van, hogy hazájuk Franciaország. Az első regények csak szórakozásra voltak számítva és írva; a műveletlen sokaságot csak mesék érdekeltették, épen úgy, mint a gyermekeket az ezer egy éjszakának meséi. Minél kalandosabbak, borzasztóbbak, minél nevelésesebbek voltak, annál jobban tetszettek. Különböző az ezer egy éjszaki meséi a regények közt még mai nap is kiváló helyet foglalnak el, a mennyiben a keleti szokások és erkölcsök megismerését sokkal könnyebben eszközlik, mint akár ezer új nyugati regény.

A népek kezdetben csak háborút, gyilkosságot, gyújtogatást, szerelmi kalandokat, esodákat, kísérteteket ismernek, és így igen természetes, hogy ezek képezik az első regények tárgyait. Ilyen időkben a regény és a történet azonosak, sőt még a természet titkainak megfejtése is nem más ilyenkor, mint mese, költészet. A legrégibb történet regény, és a legrégibb regények nem mások, mint történelmi részletek, természetesen annyira garnirozva, mint ezt a nép phantasziája követelte. Ennek oka az ember természetében rejlik, szeretjük a csodálatosban és a mesékben rejlt hitet, úgy hogy a mesék, mint az igazság és valóság érzékített képei tűnnek fel; e mesék a kereszties hadjáratok alkalmával az orientális költészettel való vegyülés folytán még jobban fejlődtek. A vallásos közepekben a romantikus történetek oly hatásúak voltak, mint akár a történelmi okmányok; írták pedig ezeket a barátok számítva az akkor divó lovagszelleme és a kereszties hadjáratokra, és pedig oly ügyes kiszámítással, hogy a tudatlan főkből oly forradalmat és rajongást idéztek elő, mint sok szerelmes regény a még szerelmesebb ifjúság fejében; mert a keleti mesék mellett romantikussá tudták tenni a lovagkört, a babonát, de főleg az ezen korban működött nevezetesebb hősokeket. Így például Nagy Sándor és Nagy Károly híresebbeké váltak a róluk költött mesék, mint győzelmeik által; ma is például a közönséges ember Hectort inkább ismeri a kártyáról, mint Homerből. Ha a regények félig történetek, félig pedig allegoriát tárgyalnak is, mégis fontosak, mint azon kor szellemének visszatükrözői. Ezen romanticismus, mint már mondtam volt, Franciaországból indult ki; midőn azonban az időpont megérkezett, melyben az emberek a valót a köl-

tésztől el tudják választani, tagadhatlan, hogy a regények az erkölcsök és a szokások leírása által ép oly tanulságosokká váltak, mint maga a történelem.

Tagadni nem lehet, hogy a jó regények a philosophusoknak is időtöltésül szolgálnak, e tekintetben csak az a hátrányuk, hogy belőlük citalni nem lehet. Egy jó regény megírásához rendkívüli adomány szükséges, de miután közepszerű regényt írni nem valami nehéz dolog; innen van, hogy az irodalom ez ága rendkívüli termékeny. A regény elméletével még ma sem vagyunk tisztában, mindenesetre nagy érdemet szerezne magának az, a ki a nagy regényseregben a hősokeket tudná osztályozni. A regény jellemének alapja, hogy annak hőseit az élet minden gondolható viszonyai között ideális alakban tünteti elő, és ezeket romantikus zománcba foglalja; — hisz a mese és regény alapja az álom.

A regények iránti előszeretet alapszik vagy tárgyaik bonyolodásán és megoldásán, vagy a rendkívüli képeken, melyeket a képzelem elé rajzolnak, vagy a szenvedélyeken, melyek a szívet elragadják. A regények elterjedése és az ezek iránti szeretet csak azt bizonyítja, hogy e rideg élet jelenségei nem felelnek meg a lélek ideáljainak, és hogy a lélek vágyódik egy oly világ után, melyben a mindennapiasságon felülemelkedve, istenéhez közelebb áll, ezt pedig megtalálja azon világban, melyet a költő phantasziája alkot. Mindaz, a mi az ember szellemi vagy anyagi erejét könnyű játékra ingerli, kellemes; kevésebb kellemesebb tehát a valóság és a gondolkodással járó megerőtletés, mint a phantasia röpte, hol önkény uralkodik. Innen magyarázható meg a tisztelet a régi romok, várak, kolostorok iránt, melyek bennünket a régi idők képeivel eltöltöttek, innen magyarázható meg azon inger, melylyel a romantikus regények iránt viseltetünk, mert ezek a phantasia vezetése mellett elvezetnek az ideálok honába. A jó regények képesek a fájdalmat enyhíteni és az unalmat élvezetté varázsolni; de ilyeket csak genie képes teremteni. Csak egy Rousseau engedheti meg magának, hogy a szerelmeket már az első kötetben boldoggá teszi, és még utána ír három kötetet. A legtöbb regény tárgya a szerelem, de ez még nem volna baj, ha a szerelmi tragoediák a Werther végződnének; de hol maradna akkor a sok veszedelmes regény? melyeket különösen az ifjúság addig le nem tesz, míg azok bennük vérré nem változtak. Ezek magokkal ragadják az érzékiséget, csak hogy finom és divatosan, a szerelmesek sok nehézséggel találkoznak, gyakran nagyobb akadályokat kell leküzdeniök, mint a legnagyobb hódítóknak; buzditásra, tanácsra, bátorságra, okosságra van szükségök, míg végre a sok viszontagság után elérhetik céljukat.

A történelem tanít, okosabbá tesz, míg a jó regénynek feladata, hogy bennünket javítson, jobba tegyen, megindítson, vidámitson. Ha a regényekben minden szenvedély oly behatóan volna tárgyalva, mint a szerelem, mennyi tökéletesedést köszönhetnénk nekik? A regényeknek feladatuk, hogy az eseményeket indokolják, melyek talán el vannak rejtve, de hogy volna ez lehetséges, mikor a legtöbb regénynek a fiatal, tapasztalatlan ifjúság a szerzője. A regény oly költött történet, mely a való látszatát hordja magán azért, hogy ez által az érdeklődést lekösse. És a valóságnak ezen látszata az, mely a regényeket veszedelmessé teszi, mert a legtöbb regény, a helyett hogy bennünket a mindennapiasság körén felülemelne, vagy pedig a valót híven rajzolná, a romlott világot a maga meztelenségében ideálissá, a mi az ifjúságnak természetesen nagyon tetszik, és így az ily regények olvasása szülőanyja lesz a testi és erkölcsi romlásnak. Ez oknál fogva üdvös lenne, hogy a kölesönkönyvtárak katalogusai felett a rendőrség ép úgy őrködjék, mint a szindarabok felett. A regények a korszellem, a kultura hőmérői, az idők és erkölcsök, de még inkább a lelki betegségek tükröi és jellemzők az olvasókat.

A regények túlsokaságának köszönhetjük mai rendkívüli olvasottságunkat, de főleg a fiatalok oly kora túlerettségét. Ezeknek köszönhetjük a sok féltudóst, könyvlapozót, fecsegőt és annál több félreismert nagy költőt és író. Különösen a hölgyvilág tueztsáma veszi be őket, mint gondizó orvoságot, oly szükséglet pótolnak, mint az evés, ivás és az álom. Az első fejezet után csupa kíváncsiságból mindjárt a végkifejledést olvasásák, és mit tanulnak belőlük? a szerelmesekedést, mely mai időkben mindjárt a bérmlás után kezdődik. Az már nem életrevaló deák, kinek mai időkben szerelmi viszonya nines; ha egyetemre megy, ír és kap leveleket, és így nem csoda, hogy nem jut ideje az egyetemi előadások jegyzésére. Ha pedig nem megy minden az ő akarata szerint, akkor tudja már, mit tett Werther és a többi szerencsétlen szerelmes. A regények olvasásának legveszedelmesebb oldala mégis talán az, hogy hölgyeink egy része mai időkben sokáig nem tudja megtalálni azon ideált, melyet a sok regényolvasás között magáévá

tett. Sokan, mikor a regényt elolvasták, csak annyit tudnak róla mondani: igen jó, kitünően mulattott. Vannak ismét, kiknél a sok caricatura, a sok torzjellem annyira elrontotta az egészségesebb érzést, hogy egy classikus szindarab jeleneteinek olvasását vagy előadását komikusoknak találják. — De az ilyen olvasókról gondoskodnak is a regénygyártók, kik más körülmények között talán gyufát árulnának, megszégyenítik azt a közmondást: 10 könyvből irni tizenegyediket, mert ők a tizből legalább tiz újat gyártanak, és ezekből megint tiz újat friss átdolgozásban. Hisz mire való a könyvnyomda? Mire való a kiadók? Az ilyen regények úgy elkelnek, mint a friss zsemlye, olvashatók a nélkül, hogy gondolkozni kellene, ezek helyettesítik Basedov czukorból készült betűit, hogy így a gyerekek könnyebben megtanuljanak olvasni, a szép gyermekek pedig úgyis mindenhez a legkellemesebb módon akarnak jutni.

Egy francia nyomdász azonban túltett minden regénygyártón, mert ő többet írt száz regénynél, de a nélkül, hogy egyet is leírt volna, mert mikor elkezdte a szedést, akkor támadtak ötletei, eszméi, és így ezek alapján szedte, gyártotta tovább a regényt, az olvasó közönség pedig mohón olvasta az ily nagy gondnal készített ujdonságokat.

A regények az ifjúság titkos bűnei közé tartoznak; e bűnöket csak úgy lehet megakadályozni, hogy a regényeket nem volna szabad csak foliás nagyságban nyomtatni, borbé bekötni, és hogy az idők viszontagságai ellen is meg legyenek védve, sarkaikat megvasalni. Mert a csinos, kis miniatúr kiadású regények a veszélyesek, ezeket el lehet rejtteni, a kiadó pedig az író oly csekély napszámmal fogadja fel, mint az amerikai ültetvényes a néget.

Mikor fog majd bekövetkezni azon idő, midőn az olvasók egy könyv elolvasása után azt fogják kérdeni, mi e könyv létjogosultsága? Mikor következnek be azon nap, mikor az olvasás helyett a cselekvés terére lépünk, és az olvasottat gyakorlatilag is alkalmazzuk? Vigasztaló azonban azon körülmény, hogy daczára annak, hogy a kíváncsiság vagy inkább az elnézés annyi sok rossz könyvnek adott lételt, mégis bizonyos idő múlva csak a jó könyvek kerestetnek; a rossz könyveknek legjobb bírálója tehát az idő vas foga. És ez a közönség izlésének haladásáról tesz tanúságot. De nem is képzeltető, hogy csak a legnagyobb gondal összeválogatott könyveket élveztük. Hisz a prózai rideg világ fardalmaitól a szellemi világban, az eszmék országában keresünk tüdülést. Csak az a tökéletes ember, kinek feje és szíve egyaránt művelt, ki a társaságot és a magányt kellőleg egyesíteni tudja. A könyvek valóságos jötevőink, elűzik az unalmat és nagyobb botlásoktól óvnak meg, mert az élet viharaitól ezek országába menekülünk, itt keresünk vigasztalást és új erőt a későbbi küzdelmekre. Csak ekkor a magányban tudjuk áldani a könyvek feltalálóját. Hisz a szenvedések leírása is szórakoztató, mert hányan vannak, kiknek nincs más kincsök, mint a mult idők fájdalmai? Egy válogatott könyvtár a szellem és a kedély legnemesebb kincse, mert ezek a legolcsóbb tanítók és a legüzetlenebb barátok. Minél idősebb az ember, annál jobban szeret társalogni a multtal, a halottakkal, mint az emberekkel. Igen nagy jötevője volna az emberiségnek az, ki a könyvekkel való bánásról adna útmutatást, talán hasonló, mint a minőt Knigge írt az emberekkel való bánásról. Az alexandriai könyvtárt, mely bárbar kezeknek esett áldozatul, csak névleg ismerjük, de ismerjük azon feliratot, mely annak bejárata felett volt olvasható. Ez így hangzott:

„A lélek gyógyintézete“. Ugyan mit mondanánk, ha mai kölesönkönyvtáraink fölé is e ezéget alkalmaznók.

Ezzel végére értem e töredékeknek, újat nem mondtam semmit. Ha valaki azt kérdezné, mi volt ezen gondolatfuttatásoknak is a létjoga és célja? Zavarba jönnék és hasonlíthatnám magamat talán Münchhaugen azon kis lánykájához, ki mikor a társaságban a társalgás fonala megszakadt és a lég tikkasztó lett, egész naivitásával egy mellette ülő doctorhoz fordulva azt kérde tőle: „Ugyebár doctor úr, hogy nyáron szebbek a napok, mint télen“; a társaság nevetett, de a hallgatás daemonja meg volt törve.

D—s nyomán Habina János.

Vasúti menetrend.

Felfelé Budapestnek:

2-ik sz. f.-v. érk.	4 6. 57 p. ind.	4 6. 59 p. reg.
6-ik „ sz.-v. „	5 „ 34 „ „	5 „ 38 „ „
352-ik „ v.-v. „	11 „ — „ „	11 „ 40 „ délb.
8-ik „ sz.-v. „	5 „ 18 „ „	5 „ 26 „ d. u.

Lefelé Szegednek:

7-ik sz. sz.-v. érk.	9 6. 55 p. ind.	10 6. 01 p. d. e.
251-ik „ v.-v. „	12 „ 49 „ „	1 „ 29 „ délb.
5-ik „ sz.-v. „	9 „ 43 „ „	9 „ 50 „ este.
1-ső „ f.-v. „	12 „ 10 „ „	12 „ 12 „ éjjel.